

Ochrana osobnosti.

Veřejně činná osoba.

Nepravdivé skutkové údaje o veřejně činné osobě.

U veřejně činné osoby se vyšší míra tolerance při posouzení skutkových tvrzení a hodnotících soudů uplatněných při kritice související s veřejnou činností, kterou taková osoba vykonává, zpravidla nevztahuje na nepravdivé skutkové údaje o veřejně činné osobě.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2007, sp. zn. 30 Cdo 1174/2007

Z odůvodnění:

Krajský soud (dále jen soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 6. prosince 2005, č. j. 23 C 49/2005 - 60, uložil žalované povinnost se žalobci omluvit za výroky, že žalobce po nehodě dne 26. ledna 1996, při níž srazil syna žalované J. G., z místa nehody odjel a těžce zraněnému nepřivolal žádnou pomoc, že si žalovaná myslí, že případ byl bagatelizován, přičemž došlo k manipulaci s údaji o naměřené hladině alkoholu v krvi poškozeného. V další části omluvy požadované žalobcem byla žaloba zamítnuta. Současně odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů řízení, včetně náhrady nákladů placených státem.

K odvolání obou účastníků vrchní soud (dále jen odvolací soud) rozsudkem ze dne 4. října 2006, č. j. 1 Co 111/2006 - 114, napadené rozhodnutí, s výjimkou části, v níž vzal žalobce žalobu zpět, podle ustanovení § 219 občanského soudního řádu (dále jen o. s. ř.) potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

Odvolací soud shodně se soudem prvního stupně věc posoudil podle § 11 až 13 občanského zákoníku (dále jen obč. zák.). Uvedl, že z dotčených tvrzení žalované jsou pro posouzení případu podstatné její údaje o tom, že žalobce z místa nehody odjel, aniž poskytl poškozenému pomoc, jakož i o manipulaci se zjištěnou hladinou alkoholu v krvi poškozeného, které mohou navodit dojem, že k takové manipulaci došlo v zájmu žalobce či dokonce na jeho podnět. Žalovaná v řízení ničím neprokázala oprávněnost pro tato svá tvrzení. Proto protiprávně zasáhla do osobnostních práv žalobce.

Rozsudek odvolacího soudu byl doručen zástupci žalované dne 20. listopadu 2006, přičemž právní moci nabyl téhož dne.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dne 17. ledna 2007 včasné dovolání, jehož přípustnost odvozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí má podle jejího názoru zásadní právní význam, a to zejména z pohledu právního hodnocení jejího základního lidského práva na svobodu projevu. Je přesvědčena, že napadený rozsudek spočívá na nesprávném právním posouzení věci [uplatňuje tak dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.]. Poukazuje na to, že sporem dotčené výroky jsou představované jednak skutkovými tvrzeními, jejichž pravdivost byla prokázána, a dále hodnotovými soudy, jejichž pravdivost dokazatelná není. Vyslovení hodnotových soudů požívá ústavní ochrany v rámci zaručené svobody projevu, a to zvláště, když projevený hodnotový soud vychází z dostatečného faktického základu a nevybočuje tak z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti. Podle jejího názoru odvolací soud nevzal v úvahu skutečnost, že žalobce byl, a dosud je, osobou veřejně činnou a musí proto akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané. Konečně žalovaná dodává, že krajský soud rozsudkem ze dne 18. srpna 2006, sp. zn. 4 To 131/2006, zrušil rozsudek okresního soudu ze dne 24. února 2006, 5 T 139/2005, kterým byla žalovaná uznána vinnou trestným činem pomluvy, kterého se měla dopustit výše uvedenými tvrzeními. Navrhuje proto, aby napadený rozsudek byl dovolacím soudem zrušen a věc byla vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalobce se k dovolání vyjádřil písemným podáním ze dne 28. února 2007. Ztotožňuje se v

něm s napadeným rozsudkem odvolacího soudu.

Dovolací soud uvážil, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou, řádně zastoupenou advokátem podle ustanovení § 241 odst. 1 o.s.ř., stalo se tak ve lhůtě ve smyslu ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., přičemž je charakterizováno obsahovými i formálními znaky požadovanými ustanovením § 241a odst. 1 o. s. ř. Poté se zabýval otázkou jeho přípustnosti s diferencovaným závěrem.

Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Dovolání je podle ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu:

- jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [§ 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.],

- jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak, než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř.],

- jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle poslední z již uvedených možností a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.].

V označené věci není proti výroku ve věci samé (výrok II. rozsudku) podle § 237 odst. 1 písm. a) a písm. b) o. s. ř. dovolání přípustné, neboť rozsudek soudu prvního stupně nebyl změněn, přičemž mu nepředcházela případný jiný a později odvolacím soudem zrušený rozsudek téhož soudu.

Není-li dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., je proti němu dovolání přípustné jen tehdy, dospěje-li dovolací soud k závěru, že napadený rozsudek má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.]. Kdy tomu tak je, se uvádí v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. Rozhodnutí odvolacího soudu tak má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu nebyla dosud vyřešena, nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem. Podstatně současně, mimo jiné je, že řešená právní otázka měla pro rozhodnutí ve věci určující význam.

Protože je dovolací soud vázán uplatněným dovolacím důvodem (§ 242 odst. 3 věta první o. s. ř.), lze to, zda rozhodnutí je zásadního právního významu, posuzovat jen z hlediska námitek obsažených v dovolání.

Dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. uplatněný v dovolání, je třeba vztáhnout na případy, kdy dovoláním napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tj. je poznamenáno nesprávným právním posouzením. Jde o omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav, kdy soud buď použije jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo jestliže sice aplikuje správný právní předpis, avšak nesprávně jej vyloží. Nesprávné právní posouzení věci může být způsobitelným dovolacím důvodem jen tehdy, bylo-li rozhodující pro výrok rozhodnutí odvolacího soudu. Jde především o zjištění omylu soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav.

Soudy obou stupňů podanou žalobu posuzovaly podle § 11 a násl. obč. zák. Podle tohoto ustanovení má fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života, zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy. Fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů, a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění (§ 13 odst. 1 obč. zák.). Základním hmotněprávním předpokladem odpovědnosti podle § 13 obč. zák. je neoprávněný

zásah, způsobilý vyvolat újmu na osobnosti občana, spočívající v porušení či ohrožení práv chráněných ustanovením § 11 a násl. obč. zák. Důvodem vylučujícím neoprávněnost zásahu do osobnostních práv je pak okolnost, že k zásahu došlo v rámci přiměřeného hájení chráněných zájmů, ať vlastních či cizích nebo veřejných, při výkonu zákonem stanoveného subjektivního práva nebo plnění zákonem uložené právní povinnosti.

Ke vzniku občanskoprávních sankcí za nemajetkovou újmu způsobenou neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby podle § 13 obč. zák. musí být dány tyto hmotněprávní předpoklady:

- existence zásahu, který je objektivně způsobilý vyvolat nemajetkovou újmu spočívající buď v porušení, nebo jen v ohrožení osobnosti fyzické osoby v její fyzické a morální integritě,
- neoprávněnost, resp. protiprávnost tohoto zásahu,
- existence příčinné souvislosti mezi zásahem a jeho neoprávněností.

Občanský zákoník právo na ochranu osobnosti fyzické osoby upravuje jako jednotné právo, jehož obsahem je v občanskoprávní oblasti zabezpečit respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný svobodný rozvoj. Jde o zásadní rozvedení a konkretizaci čl. 7, čl. 8, čl. 10, čl. 11, čl. 13 a čl. 14 Listiny základních práv a svobod. V rámci jednotného práva na ochranu osobnosti existují dílčí práva zabezpečující občanskoprávní ochranu jednotlivých hodnot (stránek) osobnosti fyzické osoby jako neoddelitelných součástí celkové fyzické a psychicko-morální integrity osobnosti.

V konkrétním případě je nezbytné vždy zkoumat míru (intenzitu) tvrzeného porušení základního práva na ochranu osobnosti vyplývajícího z ustanovení čl. 10 Listiny základních práv a svobod. Je též nutným předpokladem, aby vytýkaný zásah bezprostředně souvisel s porušením chráněného základního práva, tj. aby zde existovala příčinná souvislost mezi nimi.

Podstatou osobnosti fyzické osoby jsou její vztahy k vnímané skutečnosti, k druhým lidem, ke kulturně-spoolečenským hodnotám, k aktuálnímu stavu společensko-politického prostředí apod. Tyto vztahy se projevují ve styku s lidmi, v jednání a chování člověka, jeho kulturními výtvoři apod. Každá osobnost má obecné vlastnosti všelidské povahy, zároveň však odráží specifické historické podmínky své doby, národa, společenského zařazení, povolání a má své svérázné, neopakovatelné rysy.

Přes mnohost jednotlivých složek osobnosti je nutno osobnost fyzické osoby vždy vnímat v její ucelenosti a nedělitelnosti (obdobně srovnaj rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. února 2007, sp. zn. 30 Cdo 1873/2006).

V rámci všeobecného osobnostního práva upraveného v § 11 a násl. obč. zák. je proto poskytována občanskoprávní ochrana jen proti takovým jednáním, která jsou objektivně způsobilá přivodit újmu na osobnosti subjektu práva.

S ohledem na okolnosti posuzované věci je třeba připomenout, že k problematice svobody projevu existuje bohatá judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen Soud), v níž je vyzdvížen význam zmíněné svobody, jakož i určeny její meze, které jsou dány nutností respektovat jednak společností chráněné zájmy vymezené článkem 10 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a jednak práva třetích osob. Zdůrazňuje se role svobody projevu jako jednoho ze základních kamenů demokratické společnosti; absence této svobody ji pojmově vylučuje. Svoboda projevu platí nejen pro „informace“ nebo „myšlenky“, přijímané příznivě či považované za neškodné či nedůležité, ale rovněž pro ty, které jsou nepříjemné, šokují či znepokojují: tak tomu chce pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti. Současně však nelez překračovat vymezené hranice mj. z důvodu ochrany dobré pověsti jiných. Česká republika se v článku 1 odst. 1 Ústavy definovala jako demokratický stát, založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana, čímž se vzdala hodnotové neutrality Ústavy a zakotvením nepřipustnosti změny

podstatných náležitostí demokratického právního státu se přihlásila k principu materiálního právního státu. Pro demokracii, chápanou jako vládu lidu, lidem a pro lid, je životní nutností šíření informací, myšlenek a názorů, ať už pochvalných či kritických, proto, aby byla veřejnost zásobena všemi dostupnými fakty nezbytnými pro vyvolání kvalitní debaty ve věcech celospolečenského zájmu a následného utváření názoru jednotlivců či k dosažení konsenzu o řízení a obstarávání věcí celospolečenského zájmu. Informace může být podnětem pro adekvátní nápravu ze strany příslušných orgánů či vyvolat určité vzepětí veřejnosti vyjadřující nespokojenost s momentálním stavem, které může vést k rychlejšímu odstranění negativ. Otevřenost odlišným názorům a kritickým pohledům skýtá obohacení společnosti, dostatek informací může napomáhat k bourání názorových stereotypů a podporovat zvýšení tolerance. V neposlední řadě svoboda projevu a právo na informace výrazně přispívají k osobnímu růstu jedince jak v oblasti intelektuální, tak osobnostní, což je taktéž v zájmu otevřené demokratické společnosti. Svoboda projevu však není bezbřehá; je omezena jednak chráněnými zájmy podle článku 17 odst. 4 Listiny a jednak ostatními ústavně zaručenými právy a svobodami; v tomto případě vzniká konflikt mezi svobodou projevu ve smyslu článku 17 a právem na ochranu cti a dobré pověsti podle článku 10 Listiny. Při střetu základního politického práva na informace a jejich šíření s právem na ochranu osobnosti a soukromého života, tedy základních práv, která stojí na stejné úrovni, bude vždy věcí soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého jednotlivého případu pečlivě zvážily, zda jednomu právu nebyla neúměrně dána přednost před právem druhým. Je proto třeba, aby na základě konkrétních okolností daného případu zvážily, zda výrok dosahuje takové intenzity, že zasahuje do práva na ochranu osobnosti dané osoby, či je situace přiměřená, tedy zda v daném případě preferovat právo na ochranu cti a dobré pověsti dotčené osoby nebo upřednostnit právo na svobodu projevu a šíření informací (srovnej např. náleží Ústavního soudu České republiky ze dne 4. dubna 2005 sp. zn. IV. ÚS 146/04). Při zkoumání přiměřenosti konkrétního výroku je pak třeba v první řadě odlišit, zda se jedná o skutkové tvrzení, nebo hodnotící soud, neboť podmínky kladené na přípustnost každé z těchto kategorií se liší. Skutkové tvrzení se opírá o fakt, objektivně existující realitu, která je zjistitelná pomocí dokazování, pravdivost tvrzení je tedy ověřitelná. V zásadě platí, že uveřejnění pravdivé informace nezasahuje do práva na ochranu osobnosti, pokud tento údaj není podán tak, že zkresluje skutečnost, či není natolik intimní, že by odporoval právu na ochranu soukromí a lidské důstojnosti. Hodnotící soud naopak vyjadřuje subjektivní názor svého autora, který k danému faktu zaujímá určitý postoj tak, že jej hodnotí z hlediska správnosti a přijatelnosti, a to na základě vlastních (subjektivních) kritérií. Hodnotící soud proto nelze jakkoli dokazovat, je však nutné zkoumat, zda se zakládá na pravdivé informaci, zda forma jeho veřejné prezentace je přiměřená a zda zásah do osobnostních práv je nevyhnutelným průvodním jevem výkonu kritiky, tzn. zda primárním cílem kritiky není hanobení a zneuctění dané osoby (obdobně srovnej náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 154/97, sv. 10, č. 17). K otázce pravdivosti uveřejněných údajů se vyslovil Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 156/99, podle něhož k zásahu do práva na ochranu osobnosti sice zásadně může dojít i objektivně, tedy s vyloučením zavinění narušitele práva, nicméně každé zveřejnění nepravdivého údaje nemusí automaticky znamenat neoprávněný zásah do osobnostních práv; takový zásah je dán pouze tehdy, jestliže (1.) existuje mezi zásahem a porušením osobnostní sféry příčinná souvislost a jestliže (2.) tento zásah v konkrétním případě přesáhl určitou přípustnou intenzitu takovou mírou, kterou již v demokratické společnosti tolerovat nelze.

Práva na ochranu osobnosti se mohou samozřejmě domáhat i politici a ostatní veřejně činné osoby; měřítko posouzení skutkových tvrzení a hodnotících soudů jsou však v jejich případech mnohem měkčí ve prospěch původců těchto výroků. Je to dáno skutečností, že osoba vstoupivší na veřejnou scénu musí počítat s tím, že jakožto osoba veřejně známá bude pod drobnohledem veřejnosti, která se zajímá o její jak profesní, tak i soukromý život, a současně jej hodnotí, zvláště jedná-li se o osobu, která spravuje veřejné záležitosti. Soudy je proto obecně volen benevolentnější přístup k posouzení meze přípustnosti uveřejnění informací soukromé povahy a hodnocení jejího jednání právě proto, že jsou na tyto osoby kladeny náročnější požadavky. Veřejnost je oprávněna být o těchto osobách informována pro možnost posouzení způsobilosti jak odborné, tak morální, zastávat a náležitě obstarávat věci veřejné. Prezentace těchto údajů a jejich případná kritika však musí souviset s veřejnou činností, kterou daná osoba vykonává. Lze proto konstatovat, že hranice přijatelné kritiky jsou adekvátně širší u politiků než u soukromé osoby.

Na rozdíl od posledně jmenované, politik nevyhnutelně a vědomě předkládá široké veřejnosti ke kontrole každé své slovo a čin, a proto musí projevit vyšší stupeň tolerance. Ta se ovšem nevztahuje na případy údajů o dotčené osobě, které jsou nepravdivé.

V této souvislosti je třeba přihlédnout k tomu, že důvodem, proč odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil ve výroku ve věci samé v části, již bylo žalobě vyhověno, nebyly hodnotové soudy obsažené v dopisu žalované určené sdělovacím prostředkům, ale skutková tvrzení o chování žalobce v situaci po dopravní nehodě, která však byla nepravdivá. Byla tak objektivně schopná způsobit žalobci újmu na právech chráněných ustanovením § 11 a násl. obč. zák. Pokud se týče otázky, zda lze skutková tvrzení žalované hodnotit jako oprávněnou kritiku osob veřejně činných, dovolací soud odkazuje na již podaný výklad, když nepravdivá tvrzení nelze ztotožnit s institutem oprávněné kritiky. Pokud jde o snahu o hodnocení morálních vlastností žalobce, toto hodnocení nevychází z faktické situace, ale bere za základ nepravdivá tvrzení.

Z uvedených důvodů tedy není možno napadené rozhodnutí považovat v uvedeném výroku ve věci samé za rozhodnutí mající po právní stránce zásadní význam, jak to má na mysli ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) a odst. 3 o. s. ř., a proti němuž by z tohoto důvodu bylo dovolání přípustné.

Protože tak není naplněn žádný z případů přípustnosti dovolání, Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) toto dovolání v uvedené věci jako nepřipustné odmítl [§ 243b odst. 5 o. s. ř. ve spojení s § 218 písm. c) téhož zákona]. Rozhodoval, aniž nařídil jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.).

Současně je třeba připomenout, že dovolatelka v dovolání nerozlišuje mezi jednotlivými výroky napadeného rozhodnutí. Dovolání tak směřuje i proti jeho výroku II., kterým byl potvrzen zamítavý výrok části odstavce II. rozsudku soudu prvního stupně. Protože však v tomto případě žalované tímto výrokem nebyla způsobena jakákoli újma na jejích právech, nebyla k podání dovolání proti tomuto výroku legitimována (§ 240 o. s. ř.). I v této části proto byly předpoklady pro odmítnutí tohoto dovolání.

Pokud pak dovolání fakticky směřuje i proti usnesení pojatému do výroku I. rozhodnutí odvolacího soudu, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně zčásti zrušen a řízení bylo v tomto rozsahu zastaveno ve smyslu ustanovení § 222a odst. 1 o. s. ř. v důsledku částečného zpětvzetí žaloby žalobcem, pak je v případě tohoto výroku jeho přípustnost založena ustanovením § 239 odst. 1 písm. a) o. s. ř. Dovolatelka však v tomto případě odvolacímu soudu ničeho nevytýká. Proto s ohledem na vázanost dovolacího soudu podaným dovoláním je třeba v této části považovat toto rozhodnutí za správné. Proto bylo dovolání v tomto rozsahu zamítnuto (§ 243b odst. 2 o. s. ř.).